

NOWE KSIĄŻKI

Current research in African Studies. Papers in Honour of Mwalimu Dr. Eugeniusz Rzewuski

Iwona Kraska-Szlenk i Beata Wójtowicz (red.),

Warszawa: Elipsa 2014, 428 stron

Obszerna publikacja poświęcona wieloletniemu pracownikowi Katedry Języków i Kultur Afryki Eugeniuszowi Rzewuskiemu to przede wszystkim zbiór artykułów naukowych. Jak podkreślają w swojej przedmowie (s. 11–12) redaktorki tomu artykuły odzwierciedlają zarówno zainteresowania samego Eugeniusza Rzewuskiego jak i ich własne, i mieszczą się w szeroko pojętych ramach badań afrykanistycznych.

Oprócz przedmowy część wstępna zawiera biogram Eugeniusza Rzewuskiego (s. 13–15) ubarwiony czarno-białymi fotografiami. Jak czytamy w biogramie, w latach 1977–83 Eugeniusz Rzewuski wykładał w Mozambiku na Uniwersytecie Eduardo Modlane w Maputo. Ze względu na jego bliskie związki z tym krajem do części wstępnej dołączono też tekst Perpetuy Goncalves i Adeliny Gouveia pt. *“Geração da independência” de Moçambique* (str. 17–18), którego autorki analizują tzw. “pokolenie niepodległości” w Mozambiku. Tę część książki wieńczy spis publikacji Eugeniusza Rzewuskiego.

Zasadnicza część książki (s. 25–426) zawiera 27 artykułów poświęconych różnym dziedzinom współczesnych badań afrykanistycznych prowadzonych zarówno w Polsce, jak i na świecie. Artykuły ułożono w kolejności alfabetycznej biorąc pod uwagę nazwiska autorów. Warto podkreślić, że wśród nich znajdujemy badaczy najwyższej klasy światowej – profesorów związanych z ośrodkami europejskimi i amerykańskimi. Są to: Bernd Heine z Uniwersytetu Kolońskiego w Niemczech, Karsten Legère z Uniwersytetu w Göteborgu w Szwecji, Gudrun Mieke z Uniwersytetu Bayreuth w Niemczech, Sergio Baldi z Uniwersytetu w Neapolu we Włoszech, Zygmunt Frajzyngier z Uniwersytetu Kolorado w USA, a także wybitnych przedstawicieli z ośrodków afrykańskich, jak na przykład, znakomity pisarz mozambikański Bento Siteo (wywiad z nim ukazał się w 37 numerze czasopisma

Afryka, s. 11–16), Kyallo W. Wamitila z Uniwersytetu Nairobijskiego, Michel Lafon z Uniwersytetu Pretorii w RPA, Armindo A. Ngunga z Uniwersytetu Maputo w Mozambiku. Polscy autorzy artykułów to przede wszystkim pracownicy lub doktoranci zakładów i katedr Uniwersytetu Warszawskiego (głównie Katedry Języków i Kultur Afryki). Większość artykułów napisana jest w języku angielskim, osiem w języku polskim i trzy w języku portugalskim.

Artykuły reprezentują kilka dziedzin afrykanistyki: językoznawstwo wraz z pokrewnymi obszarami badań nad statusem języków zagrożonych oraz polityką językową, literaturoznawstwo, kinematografię, socjologię, historię i politologię. Wszystkie artykuły dotyczą zagadnień istotnych z punktu widzenia współczesnego dyskursu naukowego. Najszerzej prezentuje się część językoznawcza i ta omówiona zostanie w pierwszej kolejności.

Bernd Heine, Christa König i Karsten Legère w pracy pt. *What does it mean to be an endangered language? The state of Akie, a Tanzanian language* przedstawiają wyniki badań socjolingwistycznych nad zagrożonym i dotychczas nieopisanym językiem Akie w Tanzanii prezentując nie tylko nowy materiał badawczy, ale także nowe podejście metodologiczne do zagadnienia „języków zagrożonych”. Tematyka socjolingwistyczna pojawia się również w trzech innych artykułach. Michel Lafon (*The vexed question of African languages in education. And if a solution lay in front of us? Revisiting orality for an authentic African future*) podejmuje trudną problematykę statusu języków afrykańskich w edukacji, proponując niezwykle nowatorskie rozwiązanie integrujące w procesie nauczania afrykańskie dziedzictwo kulturowe, w tym tradycję literatury ustnej. Podobny problem poruszony jest również w artykule pt. *The perils and prospects of bilingual education in Africa with special reference to Mozambique* autorstwa Sozinho Francisco Matsinhe. Autor przez pryzmat faktów historycznych przybliży czytelnikowi skomplikowaną sytuację językową Mozambiku i omawia nierozwiązane kwestie dotyczące edukacji dwujęzycznej. Socjolingwistycznemu zagadnieniu tzw. *code-switching* i współczesnym zapożyczeniom z angielskiego do języka suahili poświęcony jest artykuł Arvi Hurskainena pt. *Use of English words in Tanzanian Parliament discussions*.

Kilka artykułów dotyczy zagadnień leksykograficznych. Beata Wójtowicz w artykule pt. *Swahili lexicography in the new millennium* omawia bieżące zagadnienia leksykografii ze szczególnym uwzględnieniem metodologii opartych na pracy z korpusami elektronicznymi. Sergio Baldi i Kyallo W. Wamitila w pracy pt. *Ideophones in Swahili: a preliminary survey*, również dotyczącej języka suahili, dokonują pierwszego opracowania kategorii leksykalnej tzw. ideofonów. Rainer Vossen w artykule pt. *Animal names in Nilotic and Khoisan languages from a comparative-reconstructive perspective* analizuje nazwy zwierząt w dwóch różnych rodzinach językowych (nilockiej i khoisańskiej), kreśląc paralele między różnicami w zasobach leksykalnych i różnymi tradycjami kulturowymi.

Zagadnień językowo-kulturowych dotyczą też dwa artykuły analizujące leksykę z perspektywy teoretycznej językoznawstwa kognitywnego, a mianowicie, artykuł Niny Pawlak pt. *Językowe modele osoby w hausa i ich kontekst kulturowy*, poświęcony sposobom wyrażania kategorii osoby w języku hausa oraz artykuł Iwony Kraski-Szlenk pt. *Swahili embodied metaphors in the domain of family and community relations*, analizujący metaforyczne użycia nazw części ciała w domenie terminów pokrewieństwa i relacji społecznych w języku suahili.

Specyficzne zagadnienia składni czadyjskiego języka mupun (z odniesieniami do innych języków, w tym języka polskiego) przedstawione są w artykule Zygmunta Frajzyngiera pt. *The limitative anaphors*. Językoznawczą część książki wieńczą trzy artykuły poświęcone fonologii. Gudrun Miehe w pracy pt. *Nasal(ised) vowels in Gur (Voltaic) languages: an assessment report* analizuje status samogłosek nosowych w zachodnioafrykańskich językach z grupy gur. Armindo A. Ngunga w artykule pt. *One language, two phonologies: The case of moraic nasals in Ciyawo* postuluje istnienie dwóch typów spółgłosek nosowych (zróżnicowanych ze względów iloczynowych, co wpływa na alternacje fonologiczne) w jednym z języków bantu (yao). Również spółgłoskom nosowym, a konkretnie zjawisku nazalizacji poświęcony jest artykuł Maud Devos i Thilo C. Shadeberga pt. *How did Shangaji come to be a nasal language*.

Wśród artykułów poświęconych zagadnieniom literaturoznawczym znajdują się zarówno prace dotyczących dawnych manuskryptów, jak i literatury współczesnej. Annachiara Raia bierze na warsztat dziewiętnastowieczny poemat w języku suahili, porównując różne zachowane manuskrypty, w pracy pt. *Remarks on the Swahili – 'Ajami manuscripts structure and orthography of the Utendi wa Yusuf*. Marcin Krawczuk w artykule pt. *Some remarks on the Ethiopic martyrdom of St. Hripsime* omawia dotychczas nieopisany etiopski manuskrypt w archaicznym języku geez poświęcony tematyce męczeństwa świętej mniszki. Hanna Rubinkowska-Anioł i Ewa Wołk w artykule pt. *Etiopski intelektualista i jego dzieło – pomiędzy oraturą a literaturą* analizują okoliczności powstania i treść niezwykle interesującego zabytku „spisanej oratury”, będącego kopalnią wiedzy dla badaczy tradycyjnej kultury Etiopii.

Kilkoro autorów zajmuje się tematami współczesnej literatury afrykańskiej. Powieść w Afryce portugalskojęzycznej analizowana jest w dwóch artykułach: Renaty Diaz-Szmidt pt. *The image of women in the novels of the first generation of Mozambican and Equato-Guinean women writers* oraz Jakuba Jankowskiego pt. *Quem é e quem foi o Xiconhoca? Vigilância sobre o protagonista*. Ogólnym rozważaniem na temat związków między kulturą i literaturą w Mozambiku z szerszej perspektywy afrykańskiej poświęcony jest artykuł Bento Siteo pt. *Escrivendo nas nossas linguaculturas*. Stanisław Piłaszewicz w artykule *Bature Tanimu Gagare: działacz społeczny i pisarz* kreśli sylwetkę wybitnego współczesnego pisarza i działacza nigeryjskiego.

Dwa artykuły poświęcone są kinematografii w państwach Afryki. Izabela Will w pracy pt. *Quo vadis, Nollywood?* stawia pytania co do przyszłego rozwoju niezwykle popularnego kina nigeryjskiego (nie bez kozery nazywanego „Nollywood” przez analogię do „Hollywood”). Anna Kalewska w artykule pt. *O cinema angolano entre o colonialismo português e a emancipação identitária africana* analizuje problematykę kinematografii angolańskiej dokonującej rozrachunku z dziedzictwem kolonializmu i szukającej własnej tożsamości.

Dwie publikacje dotyczą historii Afryki. Marek Pawełczak w artykule pt. *Śmierć kapitana Brownrigga a schyłek rządów plantatorów na Pemie* opisuje wydarzenie z roku 1881 r. — śmierć brytyjskiego oficera w wyniku potyczki między okrętem HMS „London” a arabską łodzią żaglową i jego wpływ na handel niewolnikami u wybrzeży Afryki Wschodniej. Druga publikacja autorstwa Michała Tymowskiego *Tuat – pielgrzymi, „foggary” i „el-kijal” (fragmenty dziennika pisanego w czasie II Akademickiej wyprawy Afrykańskiej Sahara 74)* jest rodzajem źródła historycznego. Oprócz wspomnianych w tytule fragmentów dziennika ze stycznia 1975 roku artykuł zawiera komentarz z opisem wyprawy oraz wzmiankę na temat oazy Tuat — jednego z najważniejszych miejsc leżących na szlaku transsaharyjskim.

Tematykę historyczno-polityczną reprezentują dwa artykuły dotyczące władzy. Krzysztof Trzciniński w pracy pt. *Słów kilka o potencjalnej przydatności indyjskich rozwiązań politycznych dla demokratyzacji państw Afryki Subsaharyjskiej* porównuje różne systemy sprawowania władzy i ocenia ich przydatność w kontekście afrykańskim. Zuzanna Augustyniak w artykule pt. *Konstytucja Cesarstwa Etiopskiego z 1930 roku – pierwszy krok ku modernizacji państwa czy próba wprowadzenia monarchii absolutnej?* rozważa różnorodne aspekty i skutki polityczno-społeczne, które wniosła do cesarstwa etiopskiego konstytucja z 1930 roku.

O socjologicznych aspektach kontaktów Polaków z Afrykańczykami pisze Rafał Wiśniewski w *Africans in the eyes of Poles. Conculsions of the Polish Assessment of Values and Attitudes and other empirical studies*. Autor skupia się na dwóch problemach: jak Polacy postrzegają Afrykanów i jakie są konsekwencje migracji Afrykanów do Polski.

Izabela Will